

Tauragės rajono savivaldybė 2021 metais buvo apdovanota kaip viena iš žaliausių Lietuvos Respublikos savivaldybių. Bendrame Lietuvos savivaldybių aplinkosaugos reitingo dešimtuke Tauragės rajono savivaldybė rikiuojasi 9 vietoje. Vienas iš šios savivaldybės aktyvių veiksmų, kuriuo siekiama prisidėti prie neigiamos įtakos aplinkai ir klimato kaitai mažinimo, ekosistemų išsaugojimo ir efektyvaus gamtos išteklių naudojimo, yra žalieji viešieji pirkimai.

Viešųjų pirkimų tarnybos darniųjų pirkimų skyrius 2022 m. birželio mėn. organizavo susitikimą-diskusiją su Tauragės rajono savivaldybės atstovais.



*Tauragės rajono savivaldybė įsigijo elektra varomus autobusus*

## TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖ

**Milda Kliunkienė**, Tauragės rajono savivaldybės administracijos Viešųjų pirkimų skyriaus vedėja, ir **Genovaitė Pukelytė**, Tauragės rajono savivaldybės administracijos Plėtros, investicijų ir turto valdymo skyriaus vedėja, dalinosi savo patirtimi vykdant žaliuosius pirkimus.

### Kokia Tauragės rajono savivaldybės patirtis vykdant žaliuosius pirkimus?

Žaliųjų pirkimų teisinis reglamentavimas iki 2021 metų pasikeitimų buvo sudėtingai taikomas ir painus. Nepaisant to, Tauragės rajono savivaldybė, atsižvelgdama į savo strateginius tikslus, stengėsi viešųjų pirkimų dokumentuose nustatyti sąlygas, susijusias energiją taupančiais, aplinką tausojančiais sprendimais. Pasitaikydavo, kad pagal tuometinį teisinį reglamentavimą nebuvo jokios galimybės, kai kuriuos pirkimus priskirti prie žaliųjų pirkimų, kadangi pirkimo objektai nebuvo įtraukti į tuomet galiojusį Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. D1-508 „[Dėl Produktų, kurių viešiesiems pirkimams taikytini aplinkos apsaugos kriterijai, sąrašų, Aplinkos apsaugos kriterijų ir Aplinkos apsaugos kriterijų, kuriuos perkančiosios organizacijos ir perkantieji subjektai turi taikyti pirkdami prekes, paslaugas ar darbus, taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo](#)“ (toliau – AM įsakymas) patvirtintą Produktų, kurių viešiesiems pirkimams taikytini aplinkos apsaugos kriterijai, sąrašą ir jiems nebuvo nustatyti minimalūs aplinkos apsaugos kriterijai. Savivaldybė išsikėlė tikslą tapti „žaliąja savivaldybe“, todėl nuolat siekia, kad kiekvienas pirkimas būtų kuo draugiškesnis aplinkai.

Dar 2019 m. gruodžio mėn. buvo pabaigtas įgyvendinti Elektros energijos taupymo projektas, kurio metu Tauragės miesto ir rajono gatvių apšvietimui naudojami seni neekonomiški natrio šviestuvai pakeisti į taupesnius LED šviestuvus, kurie nukreipia šviesos srautą tiksliai į apšviečiamą objektą, todėl gatvės apšviečiamos kokybiškiau, šviesa mažiau išsisklaido aplinkui. Tauragės miesto gatvių apšvietimui pakeisti 2094 šviestuvai, o rajono gyvenviečių apšvietimui - 1577. Rajono seniūnijų gyvenvietėse iki projekto įgyvendinimo buvo ribojamas gatvių apšvietimo laikas tamsiu paros metu, po projekto įgyvendinimo gatvės apšviečiamos visu tamsiu paros metu.

Modernizuojant gatvių apšvietimą, pasirinkta nuomotis LED šviestuvus su galimybe vėliau juos išsipirkti, sutarties trukmė – 10 metų, o pasibaigus sutarties galiojimui LED šviestuvai galės tapti savivaldybės nuosavybe. Tinkamai pasirinkta viešojo pirkimo sutarties strategija pasiteisino. Nors gatvės apšviečiamos visu tamsiu paros metu (anksčiau savivaldybė šito negalėjo sau leisti dėl riboto biudžeto), tačiau vis tiek sutaupoma apie 50 procentų lėšų, anksčiau skirtų sumokėti už gatvių apšvietimui reikalingą elektros energijos kiekį.

Sutaupytos lėšos padengia naujų LED šviestuvų modernizavimo kaštus.



*Genovaitė Pukelytė  
„Svarbu žinoti savo  
tikslus ir jais tikėti.  
Pasisekus norisi  
daryti vis daugiau ir  
geriau.“*

### **Kaip nusprendėte keisti viešojo transporto Tauragėje struktūrą ir įsigyti elektra varomus autobusus?**

2017 metais patvirtintas [Tauragės miesto darnaus judumo planas](#), o vienas iš jame nurodytų tikslų „vystyti ir integruoti skirtingus susisiekimo būdus, prioritetą teikiant viešajam keleiviniam ir bevarikliam transportui ar aplinką mažai teršiančiam transportui.“ t. y. gerinti keleivių vežimo paslaugos kokybę (didinti autobusų važiavimo skaičių, ilginti maršrutus, daryti juos patogesnius). Siekiant paslaugų kokybės gerinimo, savivaldybė priėmė sprendimą pirkti elektra varomus autobusus. Tai atliekant pasinaudota Europos Sąjungos (ES) teikiama parama. Įgyvendinant projektą Nr. 04.5.1-TID-R-518-71-0001 „Tauragės miesto viešojo susisiekimo parko transporto priemonių atnaujinimas“ (85 procentai ES lėšos, 15 proc. savivaldybės biudžeto lėšos), buvo vykdyti ir šiuo metu vykdomi elektra varomų autobusų viešieji pirkimai (pirmieji pirkimai pradėti 2018 metais). Šiuo metu 5 iš 31 UAB „Tauragės autobusų parkas“ turimų autobusų yra elektra varomi autobusai. Artimiausiu metu bus įsigyti dar papildomi 7 elektriniai autobusai.

### **Ar prieš pradėdami pirmąjį pirkimą konsultavotės su rinka? Jei taip, kokį būdą pasirinkote – rinkos tyrimą ar rinkos konsultaciją CVP IS priemonėmis?**

Siekdami geriau pasiruošti elektra varomų autobusų pirkimams, tiek pačiam pirmajam, tiek vėliau vykdytiems pirkimams visada stengėmės kuo geriau atlikti „namų darbus“ – sužinoti rinkos pasirengimą tokiems pirkimams bei tiekėjų galimybes. Neužtenka pasiruošti tik pirmajam pirkimui. Mes rinkos tyrimą darome prieš kiekvieną viešąjį pirkimą,

o pats rinkos tyrimas bei jo rezultatų analizė užtrunka apie 2-3 mėnesius. Kiekvienas pirkimo vykdytojas, planuodamas viešojo pirkimo atlikimo trukmę, turi įsivertinti laiką, skirtą kokybiškam rinkos tyrimui atlikti.

Rinkos konsultacijos CVP IS priemonėmis nevykdėme, nes ankstesnės patirtys rodė menką tiekėjų aktyvumą ir suinteresuotumą teikti pastabas tokiu būdu. Pasirinktas kiek „asmeniškėnis“ būdas – kreiptis į tiekėjus tiesiogiai, kadangi jų skaičius tuo metu Lietuvos rinkoje bei kaimyninėse valstybėse buvo nedidelis.

Daugiausia buvo bendrauta su prekių, t. y. elektrinių autobusų gamintojais, jų atstovais Lietuvoje ir kaimyninėse valstybėse. Pradinės informacijos ieškota internete, daug konsultuotasi su elektromobilių tiekėjais, žinovais. Vykdėme rinkoje esančių tiekėjų apklausas elektroniniu paštu bei telefonu. Dalyvauti rinkos tyrime kviečiamiems tiekėjams buvo pateikti atskiri esminiai techniniai planuojamų įsigyti elektrinių autobusų parametrai (ilgis, plotis, talpinamų vietų skaičius, galios šaltinis, energijos sąnaudos, garantijos), pristatymo terminai). Tiekėjai teikė įvairiausių pastabų: dėl kėbulo karkaso tvirtinimo galimybių, tam naudojamų medžiagų, šildymo sistemų veikimo principų, autobusų vidaus įrangos parametru, reikalavimų stabdžių sistemoms, ratams, durims ir kt. Tiekėjai, siekdami kuo tiksliau ir geriau apskaičiuoti papildomą autobusų traukos baterijos garantinį terminą, prašė nurodyti vienos dienos maksimalią autobuso nuvažiuojamą ridą, per vienus metus maksimalią autobuso nuvažiuojamą ridą, vidutinį autobusų greitį bei vidutinį atstumą tarp stotelių (sustojimų). Tiekėjai, taip pat norėdami tinkamai įvertinti autobuso garantinius reikalavimus (200 000 km arba 36 mėn. priklausomai, kas įvyks anksčiau) bei apskaičiuoti galimą suteikti papildomą traukos baterijų garantinį terminą, prašė nurodyti per metus nuvažiuojamų kilometrų skaičių. Pagal pirminį sąlygų projektą buvo numatytas 10 mėn. autobusų pristatymo terminas su galimybe šį terminą pratęsti 1 mėn. Rinkos tyrimo metu tiekėjai pailginti pristatymo pratęsimo terminą nuo 1 mėn. iki 2 mėn. (pirkimai buvo vykdomi COVID19 pandemijos metu).

Aktualių pastabų, pasiūlymų tiekėjai pateikė ne tik rinkos tyrimų metu, bet ir jau paskelbus viešuosius pirkimus. Ir tuomet buvo išanalizuota jų pateikta informacija, pastabos bei siūlymai. Teko ir pirkimą

nutraukti, patikslinti pirkimo dokumentus ir skelbti iš naujo. Tačiau to bijoti nereikia, bent jau mūsų atveju buvo gautas geresnis pirkimo rezultatas.

### Ar rinkos dalyviai aktyviai dalyvavo rinkos tyrime?

Asmeniškai kreipiantis, tiekėjai bendraudavo aktyviai, atliekant apklausą ir kreipiantis el. paštu, dažniausiai tiekėjai atsakydavo gana greitai ir, prireikus, paaiškino savo motyvus, pastabas. Žinoma, buvo atvejų, kuomet negavome jokie atsakymo. Paskelbus viešuosius pirkimus, rekomenduotume informuoti rinkos tyrimuose dalyvavusius tiekėjus apie galimybę dalyvauti jau paskelbto pirkimo procedūrose.

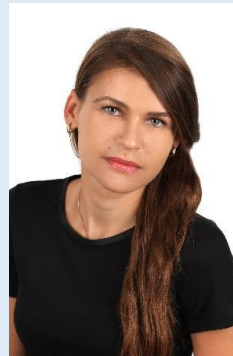
### Kaip atsižvelgėte į rinkos tyrimo rezultatus, rengdami pirkimo dokumentus?

Atlikus rinkos analizę, buvo įvertinti tiekėjų siūlymai bei pastabos, o siekiant sudaryti galimybes pirkime dalyvauti kuo daugiau tiekėjų ir užtikrinti konkurenciją, buvo atsižvelgta į daugumą siūlymų. Tiekėjų pastabos, motyvai ir siūlymai buvo lyginami ir vertinami įvairiais aspektais. Stengtasi kaip įmanoma plačiau apibrėžti techninės specifikacijos reikalavimus, atsisakyta pradiniuose dokumentuose naudotų konkrečių reikalavimų, tokių kaip „*kėbulo panelės – iš stikloplastiko, aliuminio gruntuotos (dažytos) skardos ar kitos lengvos, korozijai atsparios medžiagos*“ ar „*ratų nišų arkos turi būti pagamintos iš nerūdijančio plieno lakštų, arba jei arka iš kitos atsparios korozijai medžiagos, tai papildomai arka apsaugota nuo rato sprogoimo atveju*“, „*Transporto priemonės traukos baterija turi šildymo ir aušinimo sistemas*“. Tokie reikalavimai buvo keičiami orientuojantis į tikslo pasiekimą, o ne paties metodo aprašymą.

Vis tik netikėtumų viešojo pirkimo procedūrų metu neišvengėme net ir labai kruopščiai atlikę rinkos tyrimą. Kai kuriuos pirkimus teko nutraukti dėl poreikio tikslinti techninę specifikaciją, kad daugiau tiekėjų galėtų dalyvauti pirkimuose. Tačiau to neįvardintume kaip problemos, tiesiog reikėjo atsižvelgti į kintančias technologijas ir, atlikus keitimus, operatyviai skelbti naujus pirkimus, kad galėtume išnaudoti visas iš Europos Sąjungos gaunamos paramos galimybes.

Tauragės rajono savivaldybė skirtingais laikotarpiais vykdė net penkis elektra varomų autobusų pirkimus. Rinkos tyrimas ir net jau pradėtų vykdyti

pirkimų procedūrų nutraukimas neabejotinai turėjo didelės naudos siekiant kuo plačiau aprašyti techninius reikalavimus, sudaryti galimybes pirkimuose dalyvauti tiekėjams, siūlantiems



*Milda Kliunkienė  
„Pirkimams, ypač  
žaliesiems, reikia  
ruoštis. Niekas namų  
darbų už Jus  
nepadarys, patys  
turite juos atlikti.“*

lygiaverčius ir pažangesnius sprendimus ir taip gauti geresnius, kokybiškesnius pasiūlymus.

### Kokius pasiūlymo vertinimo kriterijus nustatėte?

Kaina nebuvo vienintelis vertinimo kriterijus. Siekiant įsigyti naujas sąlyginai brangias transporto priemones, kurių gamybos procesai nuolat tobulėja, iš karto buvo pasirinkta vertinti kokybinius parametrus, tokius kaip papildomas traukos baterijos garantinis terminas, elektros energijos sąnaudos 100 km ir kt. Tam, kad būtų parinkti tinkami lyginamieji kokybinių parametų svoriai, reikėjo įvertinti ne tik planuojamą autobuso kainą, bet ir tai, kiek procentų kainos sudaro autobusų traukos baterijų kainą, kokia planuojama autobuso rida per metus, per dieną, koks vidutinis greitis ir atstumas tarp autobusų sustojimų vietų, koks turėtų būti minimalus traukos baterijos likutis procentais, kad autobusu būtų galima tinkamai naudotis visu jo eksploatacijos laikotarpiu, kokios maksimalios energijos sąnaudos yra priimtinos, kokia reikalinga minimali elektros variklio galia ir traukos baterijų talpa.





Sprendimas įsigyti elektra varomus autobusus yra tik viena darnaus judumo plano dalis, tačiau tinkamam rezultatui pasiekti reikėjo ir elektros įkrovimo stotelių. Dažnai girdime, kad tiek įsigyti elektra varomus autobusus, tiek įrengti elektros įkrovimo stoteles, yra labai brangu ir tai neatsipirks. Kaip Tauragės rajono savivaldybė sprendė šiuos klausimus? Ar pakanka įkrovimo stotelių Tauragėje?

Sprendimai tiek dėl elektros įkrovimo stotelių, tiek dėl elektra varomų autobusų, negali būti priimami atskirai, jie labai susiję. Autobusų ir įkrovimų stotelių vertė yra tik dalis to rezultato, kuris ne visada gali būti apskaičiuojamas pinigais. Tačiau viską reikia apgalvoti ir tam ruoštis. Pavyzdžiui, Tauragės rajono savivaldybė elektros įkrovimo stoteles įsirengė iš kito ES projekto lėšų. Autobusai yra kraunami tik nakties metu, todėl stotelės yra įrengtos autobusų garažų teritorijoje. Įsigytiems autobusams pakrauti stotelių pakanka. Siekiant dar labiau sumažinti neigiamą poveikį aplinkai, planuojama Tauragėje įrengti saulės jėgaines, kurių pagaminama elektros energija būtų naudojama pakrauti elektra varomus autobusus.

**Elektra varomi autobusai jau važinėja Tauragės gatvėse. Ar pasiteisino šis savivaldybės sprendimas pirkti elektra varomus autobusus? Ar sulaukiate savivaldybės gyventojų reakcijų?**

Tikrai pasiteisino. Pirmiausia, naudojant netaišias transporto priemones saugoma aplinka, mažinamas skleidžiamas triukšmas,

buvo išplėstas ir atnaujintas Tauragės miesto ir priemiesčio autobusų maršrutų ir stotelių tinklas, atpigo viešojo transporto eksploatacijos kaštai, o savivaldybės gyventojai džiaugiasi galėdami naudotis moderniu viešuoju transportu nemokamai.

**Kokių patarimų dėl žaliųjų pirkimų vykdymo duotumėte kitiems pirkimų vykdytojams, pvz., norintiems įsigyti elektra varomus autobusus?**

Domėtis ir vertinti ne tik teisės aktų reikalavimus, bet ir ieškoti gerosios praktikos pavyzdžių, padiskutuoti su kitomis perkančiosiomis organizacijomis, pasimokyti iš svetimų klaidų ir, be abejo, vienaip ar kitaip konsultuotis su rinka dėl galimybių. Įvertinti tiekėjų pastabas ir siūlymus dėl jau paskelbtų pirkimų ir nebijoti prireikus juos nutraukti – modernių technologijų laikais perkančiosios organizacijos specialistai nėra pajėgūs sekti visų naujovių, todėl svarbu priimti visą gaunamą informaciją, ją vertinti, palyginti iš skirtingų šaltinių gautus duomenis ir prireikus į tai atsižvelgti.



Skaitytojai taip pat gali peržiūrėti vaizdo medžiagą apie Tauragės rajono savivaldybės įsigytus elektra varomus autobusus:

<https://www.youtube.com/watch?v=jMC6Rbp3930>

ir

<https://www.youtube.com/watch?v=U7YAITR UZn4>